

**ХАРТІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ
«АКАДЕМІЧНІ СВОБОДИ,
УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ ТА ОСВІТА»**

Преамбула

Ми, президенти, канцлери, ректори та віце-ректори університетів України та країн світу, керівники наукових інституцій та громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на освітню сферу, що підписалися нижче, зібралися на Міжнародній конференції «Ольвійський форум - 2009» у Ялті, Україна, 11-14 червня 2009 року,

враховуючи, що необхідність прийняття стратегії сталого розвитку людства визнана більшістю освічених людей у світі, висловлюємо сподівання, що університети, уряди та народи країн світу, як ніколи раніше, мають усвідомити провідну та відповідальну роль університетів у формуванні засад сталого розвитку світової спільноти і неможливість успіху цієї ролі без надання університетам автономії та академічних свобод,

пам'ятаючи про те, що у Преамбулі Великої Хартії Університетів проголошується, що:

«... майбутнє людства значною мірою залежить від культурного, наукового і технічного розвитку, зосередженого в центрах культури, знання і досліджень, якими є справжні університети;

... університети повинні давати майбутнім поколінням освіту і виховання, що навчає їх, а через них інших, поважати велику гармонію навколишнього середовища і самого життя»,

нагадуючи про те, що у Хартії основних прав Європейського Союзу «гарантується свобода художньої творчості та науково-дослідної діяльності. Дотримується свобода викладання у вищих навчальних закладах» (ст. 13),

беручи до уваги відповідні міжнародні акти, в тому числі:

- Лімську Декларацію «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів»;
- Декларацію Глазго «Сильні університети для сильної Європи»;
- Телуарську Декларацію «10-кроковий план дій»;
- «Стратегію Європейської економічної комісії ООН з освіти в інтересах сталого розвитку»,

звертаючи особливу увагу на те, що у ст. 54 Конституції України «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості»,

приймаємо та урочисто проголошуємо цю **Хартію Університетів України** «Академічні свободи, університетська автономія та освіта»,

сповнені рішучості зробити все необхідне для досягнення цілей сталого розвитку,

проголошуємо таке:

Стаття 1. Основні поняття

Академічна свобода - це свобода здійснювати свою академічну діяльність у рамках, що визначені етичними правилами академічної спільноти і міжнародними практиками, без будь-якого зовнішнього тиску.

Академічна спільнота - усі особи, що беруть участь у здобуванні та обміні знання-уц (викладачі, вчені, адміністрація та аспіранти, докторанти, студенти (спудеї)).

Університетська автономія - це форма встановлення та повсякчасного досягнення академічних свобод, що визначається як необхідна ступінь незалежності університету:

- у правоздатності вирішувати завдання розвитку особистості, суспільства;
- від зовнішнього втручання (від держави та інших суспільних сил) приймати рішення стосовно внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів та генерування доходів, адміністрування і встановлення власної лінії поведінки (місії) у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших пов'язаних із цими видами діяльності.

1.4.Сталий розвиток університетської системи освіти - це процес, який забезпечує зміни університету з упередженням запитів у регіоні, не порушуючи його безпеки, та приводить до підвищення якості діяльності як діючої академічної спільноти, так і її майбутніх поколінь.

Стаття 2. Академічні свободи

Усі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні і взаємозв'язані. Міжнародне співтовариство мусить ставитися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою. Уряди країн світу Зобов'язані поважати і забезпечувати усім людям, зокрема, членам академічної спільноти, свободу думки, совісті, віросповідання, зборів і об'єднань, право на свободу і безпеку особистості та свободу пересування.

2.2. Невід'ємною частиною основних прав людини є право на розвиток, як універсальне і невід'ємне право, що базується на втіленні концепції сталого розвитку для задоволення потреб XXI століття.

2.3. Університетська система освіти здобуває зовнішню глобальну мету - забезпечити сталий розвиток цивілізації. Для досягнення означеної мети університетська система освіти призначена створити умови, у тому числі для освіти усіх крізь усе життя: у зручний час; у зручній формі; в індивідуальному темпі; в індивідуальному обсязі за обраним змістом та напрямом.

2.4. Усі члени академічної спільноти мають право виконувати свої функції без будь-якого втручання або придушення зі сторони держави чи іншого джерела. Вони також мають право вільно повідомляти про висновки своїх досліджень і публікувати їх без цензури.

2.5. Ніякі стандарти, типові навчальні плани та програми не повинні

обмежувати свободу визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної роботи викладачів університету.

2.6. Академічна свобода включає відкритий доступ до інформації та можливість вільно підтримувати стосунки зі своїми колегами у будь-якій частині світу.

Держави повинні вживати усіх можливих заходів для планування, організації і запровадження безоплатної системи вищої освіти для всіх випускників середніх навчальних закладів та інших людей, які можуть довести здатність навчатися на цьому рівні.

Доступ до академічної спільноти повинен бути однаковим для всіх членів суспільства без будь-яких обмежень. На основі власних здібностей кожна людина має право без будь-якої дискримінації стати членом академічної спільноти - як студент, викладач, вчений або адміністрація.

Усі члени академічної спільноти мають право на свободу об'єднань із іншими членами, включаючи право створювати і ставати членами необмеженої кількості незалежних наукових центрів та професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Жоден учений не повинен включати іншу людину в список співавторів своєї наукової публікації, якщо ця людина не зробила значного внеску до даного дослідження, та не дозволяти це робити іншим.

Забезпечення інтелектуальної свободи жодним чином не передбачає виправдання фальсифікації результатів наукових досліджень, плагіату, іншого несанкціонованого використання чужої інтелектуальної власності тощо.

За вченими визнається право на помилку. Вчені несуть інтелектуальну та моральну відповідальність за помилковість та проблематичність своїх результатів, проте, вони не повинні підлягати за це жодному покаранню, за умов не нанесення шкоди у будь-якій формі членам суспільства.

Учені несуть моральну відповідальність за результати їх наукових досліджень і відкриттів. Жоден учений не повинен добровільно брати участь у проектуванні або створенні зброї будь-якого виду, дозволяти застосовувати його знання чи наукові навички до розвитку технологій, небезпечних для людства, що є злочином.

Стаття 3. Університетська автономія

Держава зобов'язана не втручатися в автономію університетів і запобігати втручанням інших сил суспільства. Правильне використання академічної свободи і відповідальність, що покладена на заклади освіти, потребують високого ступеня автономності університетів.

Університетська автономія повинна здійснюватися демократичними засобами, які включають активну участь усіх членів академічних спільнот. Усі члени академічних спільнот повинні мати право і змогу без будь-якої дискримінації брати участь у проведенні академічних і адміністративних справ. Усі органи управління університетів повинні обиратися в результаті вільних виборів і включати членів різних секторів академічної спільноти.

Фундаментальна властивість університетської автономії – спроможність університетів адаптуватися та проявляти гнучкість, необхідну для реагування на зміни, що відбуваються в суспільстві. Університетська автономія залежить від надання університетам необхідної свободи дій та можливостей для визначення ними свого місця у світі.

Університетська автономія передбачає права університету на:

- визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної та дослідницької роботи, а не тільки змісту освіти;
- нероздільні викладання і дослідницьку роботу для того, щоб навчання в них відповідало потребам, що змінюються, запитам суспільства і досягненням у науковому знанні;
- визначення планів прийому студентів, аспірантів, докторантів із достатнім державним фінансуванням, що відповідає міжнародним практикам, та відповідно до угод із підприємствами, установами, організаціями, громадянами, а не тільки з урахуванням державного замовлення;
- встановлення і присвоєння вчених звань університету;
- самостійне прийняття рішень щодо внутрішнього управління та фінансування;
- визначення місії, власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи;
- інші повноваження, що пов'язані з діяльністю університету, а не тільки ті, що делегують вищому навчальному закладу відповідно до його статусу державні органи управління освітою.

3.5. Законодавчо повинно бути гарантовано право університету самостійно визначати структуру та зміст освіти, форми та методи навчальної і дослідницької роботи. Освітні стандарти можуть визначати лише рівні кваліфікації, але не зміст навчання, та носити рекомендаційний характер.

3.6. Університетська автономія передбачає зобов'язання університету керуватися у своїй діяльності Статутом, затвердженим Постановою Кабінету міністрів України (відповідним керівним органом іншої країни), що виключає зовнішнє втручання (зі сторони органів управління або інших організацій) у питання внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів, отриманих із позабюджетних джерел, найму персоналу, визначення умов навчання, свободи викладання, проведення наукових досліджень та здійснення творчих проєктів.

3.7. Університетська автономія передбачає контроль як над основними засобами, такими, як майно та нерухомість, так і в області кадрової політики, готовність і повну підзвітність та відповідальність як перед внутрішньою академічною спільнотою, так і перед суспільством у цілому.

3.8. Університети закликають уряд визнати принципи університетської автономії, що підкріплює їх різноманітні місії, в тому числі:

- академічної автономії (навчальні плани, програми та наукові дослідження);
- фінансової автономії (виділення бюджету єдиною сумою);

- організаційної автономії (організаційна структура університетів);
- автономії з області кадрової політики (найм, заробітна плата та просування по службі).

Стаття 4. Освіта для сталого розвитку

4.1. Кожному університету потрібно визначити власні завдання з урахуванням нинішніх і майбутніх потреб суспільства, виходячи з того, що вища освіта має найважливіше значення для досягнення необхідного рівня сталого (екологічно безпечного економічного і соціального) розвитку, для підвищення рівня життя й забезпечення внутрішньої і міжнародної гармонії та миру на основі прав людини, демократії, толерантності та взаємоповаги.

4.2. При визначенні пріоритетів своїх програм і структур університетам слід використовувати свою автономію й високий академічний рівень для того, щоб сприяти сталому розвитку суспільства та вирішенню проблем, які постануть перед ним у майбутньому.

4.3. Для того, щоб бути ефективною, освіта для сталого розвитку повинна розглядатися у двох аспектах:

- через інтеграцію ідей сталого розвитку в усі відповідні учбові дисципліни, програми і курси;
- через організацію занять за конкретними тематичними програмами і курсами.

Освіта для сталого розвитку повинна сприяти розумінню суті глобальних, регіональних, національних і місцевих екологічних проблем шляхом приділення основної уваги не тільки дії на навколишнє середовище, але й соціально-економічним наслідкам, розглядаючи як природне, так і антропогенне змінене навколишнє середовище.

Необхідним є включення принципів сталого розвитку в навчальні програми і спеціальні курси на всіх рівнях вищої освіти, особливо у процесі первинної підготовки викладачів.

Органам, відповідальним за питання освіти, при відповідній підтримці з боку неурядових організацій, слід сприяти проведенню всіх видів програм освіти дорослих, щоб забезпечити безперервність освіти у галузі навколишнього середовища і розвитку.

Необхідною умовою освіти для сталого розвитку є зміцнення зв'язків між природничими, економічними, політичними і суспільними науками в рамках як міждисциплінарних, так і спеціалізованих досліджень. Необхідно забезпечувати належний баланс при проведенні міждисциплінарних, багато дисциплінарних і спеціалізованих досліджень.

Університетам слід сприяти включенню в усі навчальні програми концепцій у галузі навколишнього середовища і розвитку, у тому числі демографії, зокрема, аналізу причин виникнення серйозних проблем у галузі навколишнього середовища і розвитку в місцевому контексті, використовуючи найбільш точні наукові дані та інші відповідні джерела знань.

Освіта для сталого розвитку потребує переорієнтації основної уваги із забезпечення знань на опрацювання проблем і відшукування можливих

рішень. В освіті слід зберігати традиційний акцент на викладання окремих предметів, і, в той же час, відкрити можливості для багатобічного і міждисциплінарного аналізу ситуацій реального життя.

Освіта для сталого розвитку має застосовувати широкий діапазон методів навчання, і, зокрема, активних методів, орієнтованих на конкретні процеси і відшукування рішень, адаптованих до потреб студентів.

Важливо намагатися, щоб усі студенти набували відповідних знань про сталий розвиток і були інформовані про вплив рішень, які йдуть врозріз зі сталим розвитком.

Під час навчання слід заохочувати розвиток системного, критичного і творчого мислення та відношення до життя, де відбивалися б місцеві і глобальні проблеми. Все це є необхідною умовою для діяльності в інтересах сталого розвитку.

Необхідно сприяти навчанню і професійній підготовці вчених не тільки в їх відповідних галузях знань, а й також у плані їхньої здатності виявляти екологічні аспекти, враховувати і використовувати їх у рамках проектів наукових досліджень і розробок.

Слід заохочувати наукові дослідження, які можуть позитивно вплинути на освіту для сталого розвитку, разом з тим, необхідно проводити обмін результатами наукових досліджень і розробок на місцевому, регіональному і глобальному рівнях та забезпечувати їх застосування на різних рівнях освіти і практичної діяльності.

Слід поліпшувати матеріальну базу освіти з орієнтацією самоуправління автономних університетів на сталий розвиток.

Університетам слід розвивати свою здатність виступати із застереженнями в світлі «аналізу виникаючих соціальних, культурних, економічних і політичних тенденцій на основі полідисциплінарного і трансдисциплінарного підходу з приділенням особливої уваги знанням фундаментальних соціальних питань, зокрема, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку, налагодженням міжкультурного діалогу і формуванням культури світу.

Будь-яка освітня установа в цілому, включаючи спудеїв, викладачів, вчених, адміністрацію та інший персонал, а також батьків, повинна дотримуватися принципів сталого розвитку.

Лідери університетів України та країн світу, наукових інституцій та громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на освітню сферу, що підписалися нижче, від імені своїх університетів, наукових інституцій та громадських об'єднань, беруть на себе зобов'язання зробити усе від них залежне для того, щоб кожна держава, а також зацікавлені наднаціональні організації, формували свою політику, спираючись на положення цієї Хартії, що виражає одностайне бажання, вільно визначене і проголошене.

Ялта, Україна, 12 червня 2009 року